րող եղանք ստուգել ընդդէմ ոմանց՝ որ այս մումիայն Նօփրիտարի թագուհւոյնն չէ, Ահմէս Ա. թագաւորին կնոջ 18երորդ հարստութենէն. հաւաստեցինք թէ այն՝ սպիտակացեալ ծաղկահասակ կնոջ մը նշխարն է, հաւանօրէն Ռամսէս Բին բազմաթիւ կանանց կամ դստերաց կամ քերց մին։

Իսկ 5229 թուոյն տակ դասակարգեալն՝ Ռամսէս Գին մումիայն է. Ռամսէս Բին նման լաւ պահուած չէ. երեսը ձիւթոյ զանգուածին մէջ անյայտ եղեր էր, ճակատը լաւ եւ համեմատական է, այտոսկրն նուազ դուրս ցցուած, բերանն խիստ լայն, շրթունքն նուրբ, ատամունքն սպիտակ և անարատ. կերպարանքն թերևս Ռամսէս Բէն աւելի նրբին և հանճարեղ անձի ցոյց կուտայ, բայց նուազ կորով կ'երևցընէ։

Հօր և որդւոյ գծագրութեան մէջ նոյն տարբերութիւն և նմանութիւն կան, զորս իրենց թագաւորութեան պատմութիւնն մեզ կ'ընծայէ։

Այս երկու արքայական մումիայք քանի մը փոքրիկ նորոգութիւններ պիտի ընդունին, որպէս զի հնար լինի ապակւոյ մէջ Պուլաքի թանգարանը դնել, այցելուաց տեսութեան համար։

ՆԱՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԹՈՒԿԻԴԻԴԵԱՅ ՈՐԴՒՈՅ ՈԼՈՐԵԱՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՊԵԼՈՊՈՆԵՍԱԿԱՆ ՄԱՐՏԻՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Որոց միանգամ իմաստուն լինել ցանկացան՝ առ իմաստունս դեգերել ասացաւ. մինչ զի և առաւօտ անգամ առնել առ դուրս նոցա։ Եւ զի բնաւորեալ է մարդ՝ քան առ ծանօթսն և մօտաւորս՝ առ անծանօթս և հեռաւորս յօժարել ընթանալ, թէև համարելով զխոչ և զխութ և զերկարութիւն ճանապարհի, և բազում անգամ քան առ ժամանակակիցս իւր՝ առ վաղեմիս, առ որս բազմամեայ ժամանակաւ կացին երբեմն իմաստունք՝ ցանկանալով իբրև ընդ կենդանիս տեսանել ընդ նոսա, ընդ գրեանն նոցա անցանել և յիմաստակիր ասացուածս նոցին պարապել։ Այս իղձ չեթող ինձ արհամարհել, կամ անօթ համարել 'ի հեթանոսականս թարթափել մատեանս, զորս և գերազանցեալքն 'ի սրբոց Հարց յարգել գիտացին. և յօժարեալ եկի 'ի թարգմանութիւն Պատմութեան Պելոպոննեսականին Թուկիդիդեայ, առ գիտունս Եւրոպայ մեծահռչակ մատենագրի։ Եւ զի ամենայն գրոց վախճան է և նպատակ, իցէ և սորայս գլխաւոր կէտ նպատակի՝ հասարակաց մարդկայնոց կրից և ցանկութեանց տալ պատկեր ճշգրիտ. և իբրու 'ի հանդիսի անցուցանել զքաղաքագէտ որերոյն նրբահանճար խորհուրդս և զօրէնս իմն տիրապետ վարչութեան, որով և պերճախօսից տալ ասպարէզ պարզելոյ ատենաբանութեամբ զկամս մտաց իւրեանց առաջի ամբոխին։

Ոչ միայն բովանդակութիւն բազմամեայ դիպաց պատմութեան մատենագրիս տայ զասացեալսդ հաւաստիս, այլ և յառաջաբան տեսութիւնս զանձնէ նորա, զկենաց և զառաջիկայ վաստակոց աւանդէ զկնքի վկայութիւն հաստատուն։

digitised by A.R.A.R.@

Եթէ չիցեն արդարև յաջողիս յոքունք որ Նրբախորհուրդ մեծի քաղաքագէտ հանճարոյն իմացուածոցն բանից ժամանիցեն հասանել 'ի վերայ, բայց իցեն արդեօք գոնեա, որ պերճախօս ատենաբանութեանցն նախանձաւորք, եթէ ոչ ըստ մեծանուն հռովմէական պերճախօսին բազում անգամ օրինակութեամբ, գոնեա ստէպ ընթերցմամբ 'ի նոյնս կրթել զինքեանս ճգնիցին։

Քանի՜ ըղձալի էր ինձ և ամենեցուն սիրողաց հայկաբան ճոխ բարբառոյս՝ զայս գործ մեծի պատմագրիս 'ի սրբազան հրաշալի գրչաց մերոց Նախնեացն Թարգմանչաց յեղեալ տեսանել 'ի մերս, 'ի գանձ ցանկալի և յաւերժական. այլ զի անտի զրկեցաք, գոնեա 'ի ճարտարագունէ քան զիմս չափաւորութիւն. բայց զի և յայսմ, յոր իմումս է կարի ոչ յուլացեալ հեղգացայ, ներողութեան հանդիպել աղաչեմ։

Հ. Աբրահամ Ճարեան

ԶԿԵՆԱՑ ԹՈՒԿԻԴԻԴԵԱՅ ԵՒ ԶՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ ԱԶԴ

Զոր միանգամ հաւաստեաւ զկենաց Թուկիդիդեայ գիտեմք, 'ի պատմագրութենէ նորա ունիմք զայն. իսկ զոր արտաքոյ 'ի մատենագիրս նախնեաց և արդեաց զնմանէ ցիր ափուեալ գտանեմք, բազում այնք են՝ որ երկբայականք են, և որ յաճախ իրերաց քակտիչք։ Ի վկայութենէ անձին նորա գիտեմք, թէ Աթենացի էր նա և որդի Ոլորեայ. և 'ի սրածութեան քաղաքին՝ ըմբռնեալ և ինքն 'ի նոյն, տայ ճշգրիտ նկարագիր համակ կերպարանաց ախտին. և թէ մեծահարուստ էր այրն 'ի մասից այսր իւրոց 'ի բովուց ոսկւոյ Թրակիոյ. և թէ զօրավարելով նորա 'ի Թրակիա և յաղաչանս անդ առ նա բնակչաց Ամփիպօլեայ ձեռն տալ նոցա ընդդէմ զինուց Բրասիդայ՝ խրխթացեալ Սպարտացւոյն 'ի մեծազանձ զօրութենէ նորին, փութայր խաղաղութեամբ յարմարել զիրսն ընդ Ամփիպօլսեցիս։ Թուկիդիդէս չկարելով հասանել 'ի դէպ ժամուն 'ի թիկունս աղաչաւորացն, սակայն փութացեալ վանեաց զԲրասիդաս, և ապրեցոյց զՀիոն քաղաք։ Եւ որպէս կարծի 'ի պատճառս կորստեան Ամփիպօլեայ տարագիր 'ի հայրենեաց լեալ զամս քսան, և ընդ բոլոր շրջան ամաց Պելոպոնեսեան մարտին կեցեալ՝ 'ի խոր իսկ ծերութիւն ժամանէր։

Զքսանամեայ ժամանակ տարագրութեան իւրոյ արտաքոյ հայրենեաց 'ի հետազօտութիւն ամենայնի անցից պատերազմիս նուիրեալ Թուկիդիդէս, և յեղափոխութեանց ժողովրդոց և առանձին նոցուն դիպաց, մանաւանդ Պելոպոնեսացւոց՝ ձեռն 'ի գործ առնէր տալ զիւր պատմութիւն, իբրու անվրէպ ստուգութեամբն և ճշգրիտ նկարուք 'ի նմա բնաւից իսկ մարդկեղէն կրից՝ 'ի մշտակայուն յիշատակարան ճշմարտութեան, և անաչառ ուսուցիչ առ յապա գալոց ազգին. և թէ գրեաց նա զպատմութիւն պատերազմացս մինչև 'ի քակտումն Աթենացւոց պետութեան, և յառումն երկայն պարսպաց Պիրէոնի, յորում բովանդակին՝ ամք քսան և եօթն։

Ընդ աքանչելի հանճարոյ զուգորդեալ փայլէ 'ի Թուկիդիդէս ոգի ազատ 'ի հասարակաց կրից մարդկութեան, զի տարագիր 'ի հայրենեաց՝ չտայ բնաւ ցոյց ոխակալ քինու կամ ատելութեան ընդդէմ հալածչաց անձին իւրոյ, ոչ յայտնապէս և ոչ պատրուակաւ քողարկեալ։ Ի դէպ՝ քաջատոհմութեամբն և մեծափարթամ հոխութեամբ 'ի պատարուն գիտութիւն անցից հասանել, բազում ինչ 'ի լուր ականջաց՝ քան որոց ինքնին ականատես, հաւաքեալ ժողովէր։

Թուկիդիդեայ ծնունդ կարծի 'ի չորեք հարիւրորդի եօթանասներորդի առաջնոյ ամի (471) նախ քան ըզՔրիստոս. և Սուիդաս կեցեալ ասէ մատենագիրն յութսներորդ յեօթներորդ Ողիմպիադին (431 յամին Ն. Ք.)։ Իսկ զժամանակ մահու նորա որպէս զծննդեան ոչ գիտելով հաւաստեաւ, կարեմք կարծել կեցեալ նմա մինչև ութսուն ամ։ Ի Թրակիա՝ քան 'ի պատճառս բովուցն, վասն անկատակած աներկևանութեան և յառումն իւրոյ պատմագրութեան, զամս աքսորանացն անցուցեալ համարիմ։ Իսկ որ զԹուկիդիդեայ ընդունելիք ինչ ասացան և հաւանականք այսոքիկ են.

Նախ զի քաջատոհմիկ էր այրն յազգականութենէ Միլտիադեայ՝ յաղթականին Մարաթոնեան մարտի, որոյ կինն էր Հեգեսիպիլէ դուստր Ոլորեայ արքայի Թրակիոյ, զի և անուն հօր Թուկիդիդեայ Ոլորոս՝ յայտ առնէ 'ի ներքոյ Միլտիադեայ և յազգունի զարմէ լինել նմա։ Ծնեալ 'ի Հալիմուս աւան յԱտտիկէ, 'ի հետևողութեան վարժապետ ունելով զԱնտիփոն, և յիմաստասիրութեան զԱնաքսագոր։ Եւ աւանդեն զբրոյցս՝ եթէ զեռ ևս տղայ մանուկ Թուկիդիդէս 'ի լուր արտասանութեան պատմագրութեան Հերոդոտեայ յՈլիմպիական մրցանսն՝ կայր և լայր, գուշակ տղաունեայ իւրոյ հանճարոյն։

Թուկիդիդեայ կին էր մեծահարուստ ոք օրիորդ 'ի բովուց ոսկւոյ 'ի Թրակիա. որ և յետ ամաց աքսորանացն դարձ 'ի Թրակիա արարեալ Թուկիդիդէս 'ի քաղաք կնոջ իւրոյ 'ի Սքապթէ Հիլէ, զճանապարհայն 'ի գալ յԱթէնս, կամ ըստ այլոց 'ի նմին իսկ 'ի քաղաքին՝ դաւաճանեալ սպանաւ։

Բաժանումն պատմագրութեան Թուկիդիդեայ յութ գիրս, յորոց յետ մահու նորա զայն հրատարակեցին՝ թուի արարեալ. քանզի եղեն որ յինն գիրս և կամ յերեքտասան իսկ զայն կարգեցին։ Բայց յեղանակս տարւոյ՝ յամառն և 'ի ձմեռն զայն որոշել, նորին մատենագրի է գիւտ՝ իբրու յուրուագիծ պատկեր տալով զայն 'ի տեսիլ։

digitised by A.R.A.R.@

Դժուարին է հշգրտել զժամանակ հրատարակելոյ պատմագրութեանս Թուկիդիդեայ 'ի Յունաստան. և չէ անդէպ կարծել թէ յետ բազում ամաց զկնի մահու մատենագրիս 'ի յայտնութիւն եկն երկասիրութիւն նորա: Դիոգինէս Լայերտացի ծածկեալ ասէ պատմագրութեանս Թուկիդիդեայ անծանօթ' մինչև Քսենոփոնտեայ լրացուցիչ մասին յառաջագոյն գալ 'ի լոյս:

Խնդիր է անլուծանելի թէ զիա՞րդ միաբանիցին բանք պատմագրիս. "Գրեցի զդէպս պատերազմին մինչև 'ի քակտել իշխանութեան Աթենացւոց, և յառնուլ երկայն պարսպացն Պիրէոնի 'ի Լակեդեմոնացւոց, որ են ամք քսան և եօթն Պեղոպոնեսական պատերազմին". ուր տեսանեմք անկարծ ուրեմն կասել պատմութեան յընթացիցն: Ի լուծումն խնդրոյս, ոմանք լոկ խոստումն միայն համարեցան զմատենագրին բանս. և մահու կամ յայլոց պատճառաց արգելեալ նորա յամբողջ գործոյն ժամանելոյ: Թէպէտ շատ իսկ երկարակեաց եղև նա 'ի լրումն ծերունութեանն. և թէ չէր 'ի հաճ այնպիսւոյ խոհական առնն խոստումն անկատար 'ի գիր տալ, և չչափել յառաջագոյն զկարևոր ժամանակն առ այն: Վասն որոյ եղեն որ յարկածից դիպաց կորուսեալ զվերջին մասնն պատմագրութեանս համարեցան, կամ յանհոգութենէ գրչի հատեալ 'ի բնագրէն, և կամ յակամայս ոչ 'ի լրումն գրչութեանս ժամանեալ, զի և յաւելուածս, "Յետ ամարայնոյս 'ի գլխաւորել ձմերանս վախճան լիցի քսաներորդի և առաջնորդի ամի պատերազմիս", գրչին են բանք: Ո՞ գիտէ սոյն առ գրել և զճառս ութերորդ գրոց հատեալ և համառօտեալ: Ու զեն զարմանալ որ անդէպ ամենևին և անարժան զՔսենոփոնտեայ կարծիս կարծեցին, իբրու թէ սնափառ միոջ ախտացեալ այրն մեծափառ, և կրճատելով զգործ Թուկիդիդեայ 'ի մասնն այն լրացուցիչ զիւր անուն դրոշմէր: Ինձ անհաւան թուի ամենևին, յարկածից կամ առ գրչին թերանալոյ կարծել զվերջին գիրսն կորուսեալ. ուր ընդ երկար, ասէ Լայերտացին, զօրինակ ոչ ուրուք առեալ բնագրին, ոչ 'ի կենդանութեան և ոչ յետ մահուն' առ անկասկած աներկևանութեան առնմին և բարեկամաց պատմագրիս' խնամով զգուշացեալ:

Սակայն և ոմանց իսկ յայսպիսի կարծիս դեդեւելոյ, յոյժ 'ի դէպ է ասել, թէ 'ի Կնոսիմայ մարտէն մինչև 'ի քակտումն երկանից բանակոյաց այնպէս մեծ էր և կարևոր ժամանակն պատմագրական, մինչև 'ի բնէ չարժել զերևելի երևելի համառ ժամանակիս 'ի մատենագրութիւն: Վասն որոյ և ոչ աննման ամենևին' և Քսենոփոնտեայ առանց այլ ինչ ընդ միա ածելոյ զալ յիւր պատմագրութիւն. թէպէտ և այլում զնոյն կանուխ յառաջագոյն աւանդեալ: Ու զի յութերորդ գիրս իւր Թուկիդիդէս վասն բազմապատիկ խառն դիպացն որ կաւ զմիմեանց կնի անհետ 'ի վերայ գային, յարշաւակի իմն ասպարաւ թուի, զհետ մանաւանդ հանճարոյ 'ի գերել զուշ ընթերցողին 'ի դէմ եղեալ նպատակն' քան զերագոյն անփութութիւն թուիմ տեսանել:

Ընդ առաւելութիւն պատմելոցն Թուկիդիդեայ չեղև երբեք կարծիք երկբայութեան. զի ոչ 'ի շողոմել զկիրս մարդկան ժամանակին, այլ 'ի հրահանգ յետնոց գրէր զոր գրէրն: "Ոչ 'ի վաղանցուկ հաճոյս լսելեաց, ասէ ինքնին մատենագիրս, այլ 'ի կայուն և 'ի մնացական ստացուած ապառնեաց մերոց աւանդեցի ըզպատմութիւնս": Դիմոսթէն' վեհագոյն 'ի պատմագիրս կոչէր զնա, և բազում ինչ ուսանէր 'ի նմանէ 'ի բերան: Կիկերոն "Խոհական և անաչառ յայտարար իրաց և անցից անցելոց' անկեղծ պատմագրող" զնա ասէր: Լոնգինոս օրինակ առնոյր զնա վսեմին. Կուինտիլիանոս ընդ Հերոդոտեայ 'ի գերագոյն մատենագիրս նախնեաց զնա ասէ: Լուկիանոս, Պոլիբիոս, Սալուստիոս, Տակիտոս 'ի նկարագիրս իւրեանց և յատենաբանութիւնս նմին ջանան լինել նմանող:

Ցիրաւի արդեօք 'ի խրթնութիւն բանից պարսաւեցաւ Թուկիդիդէս, այլ չէ պարտ կարի իմն հանրացուցանել զայն. զի եթէ 'ի հատուած ուրեք ուրեք սեղմ և հոծ իմաստք, և նսեմն ընդ վսեմին խառնեալ զուշ ընթերցողին հզնիցեն յիմացուածս բանին' այլ արժան է խոստովանել, զի ոչ առէպ է այն, և ոչ 'ի պատմականսն, ուր անգուգական է պայծառ յստակութեամբ: Եթէ խիստ երբեմն և անհարթ ոճ բանից նորա թուիցի, քանզի ազդողագոյն համարի խրատին ընդհարկանել զլսելիս և ընդոստուցանել զմիտս, քան ներդաշնակ քաղցրութեամբ ողոքել զսիրտս. զի ցանկայր մանաւանդ զարմանալի լինել քան սիրելի: Ու յոյժ 'ի դէպ է ասել, զի ոչ հասարակաց մարդկան գրէր նա ըզպատմութիւնն, այլ վասն հրահանգեալ արանց, որոց առաջի դնէր զպահուր հշմարտութիւնս, զախուր նկարագիրս մարդկեղէն կրից, և զախրագոյն արուեստ քաղաքավարութեան աւագաց. ծածկելով զայս ամենայն 'ի գիտութենէ ամբոխին, մանաւանդ յիւրայոցն' որոց առելի էին միշտ արք մեծարոյք և անուանիք:

Ի վերջին դարս ստգտանեն մեծապէս զԹուկիդիդէս, զի կարի յաճախէ զճառս ատենաբանութեանցն այլ քանի՞ խոտոր ընդ այնր ժամանակի վարչութիւն Եւրոպայ և ընդ վարչութիւն աշխարհին Յունաց երբեմն. յորում ժողովք և ատենաբանութիւնք կարևոր հիմունք էին օրինաց տեսչութեան ժողովրդոց. զոր օրինակ և այժմ, թէպէտ ոչ իսպառ նոյնպիսիք' զուգամունք նուիրակաց և նոցին բանք, որպէս երբեմն յԱթէնս, ոչ ամենևին անտեղի թուին յեռուլ յայնցանէ զկարևորս 'ի կարգ պատմութեան. որպէս զՊոնաքարդեայ քաջալեր յորդորն առ զօրականն 'ի դաշտ մարտի: Քանզի և զբանիցս զայցանէ զհաւատոց և զզօրավարաց նախնեաց' մեծամեծ և երևելի դէպք աշխարհին կախեալ կային. պատերազմ կամ խաղաղութիւն, բնաջինջ սատակումն կորստեան քաղաքի միոյ, կամ ներումն թողութեան և վերստին հաստատութիւն 'ի բնակութեան և յօրէնս սովորութեան. որով տեսանեմք զմեծ կարևորութիւն հասիցն, և թէ քանիօն ծանուցց վճռոց բովանդակիչք էին այնոքիկ: Սոքին դարձեալ յայտարարք և քաղաքավարութեան աւագ մարդկան ժամանակին, 'ի նոցին իսկ բանից տալով զնկարագիր բարուց որերոյն, մինչև նոքքին անդամ խորհրդոց նոցին և զազանեաց մտաց: Թէպէտ և ըստ խոստովանութեան իսկ հեղինակիս դժուարին էր նմա անձամբ լինել նոցուն ականջալուր, կամ յայլոց իսկ առեալ հշգրիտ ամենևին յեռուլ բանս, բայց եթէ ոչ իսպառ տառապացեալ 'ի կարևոր իմաստիցն, ըստ կարի հաւատարմութեամբ յերիւրեալ զխօսս. ուր ըստ Կիկերոնի հաւանելոյն' առաւել ընթեռնլիք են ճառքս, քան 'ի լսել ականջաց իմանալիք:

Թուկիդիդէս եղև առաջին' որ մերժեալ իսպառ զքերթողական վէպս առասպելեաց 'ի կարգէ պատմութեան, միտ եդ հշմարտութեան եղելոցն, և եկաց հաւատարիմ նկարագիր ընթացից բերման մարդկութեան: Ու որ քան զամենայն սքանչելին է 'ի նմա, քաջ կցոր-

digitised by A.R.A.R.@

գեղոց գեղարուեստական, ընդ անալուռ պատմագրի պաճու-ճով և զմնոնց քերթողական: Զի քերթուած իւր համարեցան և նախնիք զպատմագրութիւն Թուկիդիդեայ. և Շլէկէլ նմանեցուցանէ զայն մեծի վիպասանական երկրերգութեան: Իսկ Պլուտարք, " Ի հեղինակ պատկեր նկարուցն և 'ի խանդս ազդուս ընդօտուցեալ Թուկիդիդէս զունկնդիրսն, ասէ, 'ի մտաւոր հանդիսատեսս պատմելեացն առնել ածէ զնոսա, և զհիւրս արհաւրաց երկիւղին երբեմն և յուզից խառնակութեան յապաղելոյ անդ ակնատեսիցն 'ի բազակայ պատի յընթերցողն փոխանցէ „ : Այսպէս 'ի նկարագիրս պատերազմաց և յառաջնոյն ժխորս քաղաքացւոց. այսպէս յահագին պատկերի սրածութեան քաղաքին Աթենացւոց. այսպէս 'ի հասա քաղմապատիկս, և 'ի նորին տրամախոսութիւն Մելիացւոց և Աթենացւոց. այսպէս 'ի սաւ մեզ ճառնօթս զաւազ որերոյն իբէ որպիսիք ամանք կային Թեմիստոկլէս, Պերիկլէս, Բրասիդաս, Նիկիաս, Ալկիբիադէս, Անտիփոն, հակառակօքն դերազանցեալ ըղմիմեանց: Նկարագիր միայն արշաւանին Սիկիլիոյ, որպիսի մեծափառ չուն, և քանի աղետաւոր վախճանն. այնպիսի հարստ հանճարոյ են արդարեւ' զի իրաւամբ Դեմոսթենէս ութիցս զպատմագրութիւնս Թուկիդիդեայ գաղափարէր, և Կիկերոն զմրցանակ արուեստին պերճախօսութեան քան այլում ումեք 'ի մատենագրաց' Թուկիդիդեայ ընծայէր:

1887

ԸՆՏԻՐ ԿԱՂԱՊԱՐՍՆԵՐ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

Ատլաս աշխարհացոյց, 12 գունաւորեալ տախտակք . . . . ֆր. 15:—

Երգք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ՝ եւրոպական երաժշտութեան վերածեալ . 10:—

Զբօսարան մանկանց, վեց հատոր. յատկապէս տղայոց համար շինուած ամենընտիր պատմութիւններ 3:50

Հատընտիր հատուածք յօտարազգի մատենագրաց. 2 հատոր. Ա. Արծակ, Բ. Քերթուածք . . . . 9:—

Հաւատով խոստովանիմ. աղօթք Սրբոյն Ներսեսի Շնորհալւոյ, թարգմանեալ 36 լեզուաւ . . . . 20:—

Ճաշակ հին և նոր ողբերգութեանց, թարգմանութիւն Հ. Արսենի Բագրատունւոյ . . . . 5:—

Մատենադարան մանկանց, 15 հատոր, ընտիր պատմութիւններ, տղայոց և պատանեաց համար յօրինուած . . 10:—

Ցուցիկք Հայրենեաց Հայոց, գրեալ 'ի Հ. Ղևոնդ Վ. Մ. Ալիշանէ, 2 հատոր. 9:—

Շնորհք Հայաստանի, երեք տետր պատկերազարդ, 'ի Հ. Ղևոնդ Վ. Մ. Ալիշանէ . . . . 25:—

Նուագք Հ. Ղևոնդ Վ. Մ. Ալիշանի, 5 հատոր . . . . 10:—

Շիրակ գաւառի տեղագրութիւն պատկերազարդ, Հ. Ղևոնդ Վ. Մ. Ալիշանի . . . . 15:—

Պատմութիւն Հին և Նոր հայկական մատենագրութեանց, 2 հատոր . . 9:—

Քերթուածք Մխիթարեան վարդապետաց, 5 հատոր . . . . . . 10:—

Տեղագրութիւն Հայոց Մեծաց, պատկերազարդ, 'ի Հ. Ներսէս Վ. Սարգիսեանէ . . . . 8:—

digitised by A.R.A.R.@